

ВИКОРИСТАННЯ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено проблемі використання поезії на заняттях англійської мови як одного з ефективних засобів інтенсифікації навчання. Автор стверджує, що використання англійської поезії є ефективним засобом досягнення таких основних цілей навчання, як практична, освітня, розвиваюча і виховна, розглядає доцільність використання особистісно-орієнтованої моделі при роботі з поетичним текстом, згідно з якою читач розглядається як активний інтерпретатор, активний партнер автора: він не тільки віднаходить інформацію з тексту вірша, а й вносить у текст своє власне розуміння.

Ключові слова: поетичний текст; особистісно-орієнтована модель; активний інтерпретатор; інтенсифікація навчання.

Постановка проблеми. Своєрідність сьогоденної ситуації полягає в тому, що окремі методичні аспекти використання англо-американської поезії на заняттях з іноземної мови вже аналізуються на сторінках професійних журналів (таких, як «Иностранные языки в школе», «Иноземні мови», «Forum» та ін.), але поки що відсутня загальна концепція використання поезії в навчанні. Тому останнім часом питання щодо використання поезії на заняттях іноземної мови як одного з ефективних засобів інтенсифікації навчання є дуже актуальним. Використання поезії на уроках іноземної мови є одним з ефективних засобів інтенсифікації навчання, досягнення його практичних, освітніх, виховних та розвиваючих цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях таких науковців, як В. І. Спіфанова, К. В. Леонтьєва, Р. І. Плінера поетичний текст рекомендується як засіб розвитку монологічного мовлення. Зазначеній проблемі приділяють увагу такі вчені, як М. N. Brock, Th. Gwin, E. V. Ibsen, J. H. Mosenthal та інші. Можливості використання художнього, зокрема поетичного тексту ще не вичерпані. Розкриття цих можливостей дозволило б удосконалити методику роботи над поетичним текстом при навчанні іноземної мови. Цей факт й обумовив вибір *теми дослідження* – «Використання поетичного тексту як ефективний засіб інтенсифікації навчання англійської мови».

Мета статті – визначити основні етапи роботи з поетичним текстом під час навчання англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Використання англійської поезії є ефективним засобом досягнення таких основних цілей навчання, як практична, освітня, розвиваюча та виховна.

1. Під час читання віршів студент бачить свідоме використання лексики для передачі думки автора та

знайомиться з різноманітними функціями мови. Використання поезії сприяє розвитку основних комунікативних умінь – читання, аудіювання, говоріння, причому останнє здебільшого відбувається у формі обговорення змісту поетичного твору, котре здатне викликати справжню дискусію в групі, оскільки проблеми, що порушуються в поетичних творах, універсальні, мають життєвий характер, не завжди передбачають однозначне рішення. Таким чином, поезія сприяє навчанню основних видів мовленнєвої діяльності та дозволяє використовувати нешаблонні, творчі типи вправ. При цьому відбувається досягнення практичної цілі навчання.

2. Знайомство з кращими зірками англійської поезії, видами віршованих метрів (ямб, хорей та ін.), а також з варіантами перекладу віршів рідною мовою сприяє розвитку лінгвокраїнознавчої й культурної компетенції студентів, тобто досягненню загально-освітньої цілі навчання.

3. Специфіка поезії допомагає студенту оволодіти емоційно-ціннісним досвідом спілкування. Викладач також глибше пізнає свого студента, отримує таким чином його психологічний портрет. Тобто використання поезії має розвиваюче значення; до того ж воно допомагає забезпечити не тільки мовну атмосферу на занятті, але й психологічний комфорт.

Отже, поезія може використовуватися як зразок автентичної літературної мови для досягнення провідних цілей навчання та для розвитку творчих здібностей студентів.

Головне у праці кожного викладача – це прагнення того, щоб процес навчання перетворився з монотонного механічного відтворення матеріалу в творчий пошук. Значною мірою цьому сприяє робота з поетичними творами, які розвивають дитину, збагачують її духовний світ, розвивають чуйність до

поетичного слова, тішать та дивують мелодійністю та яскравістю мови, вчать бачити красу людини та природи. Поезія дає імпульс творчій уяві дітей, вона має також величезний потенціал для емоційного впливу. І це вкрай важливо, бо проблема емоційної насиченості матеріалу на уроці іноземної мови загалом є дуже актуальною.

Більше уваги потрібно приділяти відбору віршів, в основу яких покладені такі принципи: тематичний, пізнавальний, дидактичний [4].

Читання віршів, їх декламування та переклад роблять заняття з іноземної мови змістовними, мотиваційно спрямованими й підвищують інтерес до вивчення предмета.

Безумовно, дуже багато залежить від вчителя, його любові до поезії, розуміння її, особистого відношення до поетичних творів, уміння захопити дітей, навіяти їм віру в свої творчі здібності. Якщо це вдається, тоді й слабкі студенти іноді здатні приємно здивувати своїми поетичними перекладами.

Робота над віршем проходить такі основні етапи:

- 1) підготовка до першого прослуховування вірша з метою усунення мовних труднощів (на дошці записуються нові слова, незнайомі вирази);
- 2) перше прослуховування вірша;
- 3) самостійне його прочитання;
- 4) перевірка розуміння змісту вірша і обговорення прослуханого;
- 5) аналіз мовних засобів виразності;
- 6) виразне читання вірша;
- 7) переклад вірша рідною мовою;
- 8) ознайомлення з уже існуючими перекладами вірша;
- 9) підбір прислів'їв, що виражають основну тему та ідею вірша;
- 10) творче домашнє завдання: підготувати свій, за можливістю віршований переклад.

Перекладаючи поезію, варто пам'ятати, що поезія – це спосіб використання слів з метою надання свіжості й інтенсивності знайомим почуттям. Тому кожен переклад має починатися з дослідження: чому поет написав цей вірш. Перекладачеві належить відчути настрої поета, зрозуміти, які особливості сприйняття або яку атмосферу створюють деталі, образи, як вірші виражають почуття та ідеї людини. Завдання вчителя – наголосити на тому, що поезія виражає ідеї та почуття меншою кількістю слів, ніж проза, поет-перекладач має відтворити внутрішній світ поета.

Ефективність використання зразків поезії значною мірою залежить від правильно організованої послідовності роботи з ними та підбору вправ, які стимулюють розумову діяльність студентів та сприяють розвитку в них мотивації. Адекватні прийоми роботи дозволяють подолати об'єктивні труднощі, які виникають у процесі навчання (наявність незнайомої лексики, асоціацій, символіки і т. д.).

У тексті вірша, як і в кожному продукті предметної діяльності, закладена програма його створення, а отже, його осмислення (переосмислення) у процесі використання. Під час роботи з поетичним текстом доцільно використовувати особистісно-орієнтовану модель, згідно з якою читач розглядається як активний

інтерпретатор, активний партнер автора: він не тільки віднаходить інформацію з тексту вірша, але й вносить у текст своє власне розуміння [5].

Розуміння віршованого тексту на занятті можна виразити за допомогою декількох етапів:

1. Розуміння тексту викладачем та студентом;
2. Розуміння поетичного тексту групою;
3. Результат: нове розуміння тексту викладачем та студентом.

Для того, щоб отримати бажаний результат, система завдань, які виконуються з текстом, повинна бути зорієнтована на інтелектуальну діяльність та організована з урахуванням основних психологічних закономірностей комунікативної діяльності. Іншими словами, необхідно, щоб особистісно-орієнтовану модель діяльності студентів під час роботи з віршем складала три взаємопов'язані стадії, які відповідають трьом основним фазам діяльності в психології:

I. Створення «поля очікування» за допомогою завдань, що передують читанню вірша (спонукальна-мотиваційна фаза).

II. «Діалог» читача з автором у процесі читання й виконання відповідних завдань (аналітико-синтетична фаза).

III. Особистісна «ідентифікація», тобто осмислення прочитаного за допомогою подальшої інтенсивної мовної та мовленнєвої практики (результативна фаза) [8].

Розглянемо більш детально зміст кожної стадії.

I. Основна мета – залучення студента до спілкування з автором. Ця стадія має ряд логіко-психологічних особливостей, пов'язаних з тим, що вчитель повинен вміти використовувати різноманітні прийоми створення «поля очікування» [5, с. 21]. Головні фактори, які вчитель бере до уваги, – це характер аудиторії та суть вірша. Характер аудиторії визначається рівнем її підготовленості та соціокультурним досвідом. Критеріями підготовленості виступають:

- 1) ступінь володіння іноземною мовою;
- 2) ступінь інформованості в області культури;
- 3) рівень життєвого досвіду.

Характер аудиторії впливає на прийоми презентації вірша, на об'єм і способи коментування. Корисно залучати в якості літературних асоціацій факти з рідної літератури студентів та факти з літератур, з якими вони знайомі. У нашому випадку вони згадували вірші О. С. Пушкіна, В. Шекспіра. Учитель вчить знаходити символи (наприклад, символи любові, дружби), пояснює їх, відкриваючи тим самим «творчу лабораторію» поета. Доцільно проводити прогнозування змісту за заголовком, створюючи одночасно психологічний портрет автора (Who is the speaker?). Можливе широке використання питань, однак важливо, щоб їх вибір, зміст і послідовність «пробуджували думки» [5, с. 21].

II. Основна стадія – «діалог» читача з автором – передбачає використання різноманітних стратегій читання, що є необхідними для декодування інформації, яка знаходиться в тексті, та забезпечують її критичне розуміння. Оскільки текст являє собою систему взаємопов'язаних орієнтирів, які відображають логіку думки автора, то можливо показати відносини між

компонентами тексту у вигляді «сислової карти» («Semantic Map») [5, 22].

Вправи, які виконуються на цій стадії, орієнтовані на розвиток основних умінь читання, а саме:

1) умінь сислової переробки інформації, що знаходиться в тексті;

2) мовних умінь читання.

Оскільки текст вірша – це насамперед джерело інформації для студента, перший тип вправ передбачає навчити студента осмислювати зміст тексту. Вправи цього типу (сислова класифікація, пояснення смислу на рівні фрази та понадфразової єдності, моделювання логічних відносин у тексті) дозволяють оволодіти такими уміннями:

– антиципаційними (уміннями передбачати характер, тему тексту з опорою на наявний читацький і мовний досвід);

– інформаційно-пошуковими (уміннями, які дозволяють визначити структуру тексту);

– інформаційно-деталізуючими (уміннями уточнювати характер, тему тексту за ключовими словами; одержана таким чином інформація сприяє руху думки читача);

– інформаційно-узагальнюючими (уміннями розуміти головну думку тексту).

Другий тип вправ націлений на оволодіння мовними уміннями читання; він дозволяє формувати тезаурус читача, тобто його лексикон мовою, що вивчається.

Якщо звернутися до структури тезаурусу, то її формують наступні компоненти:

– класифікаційна частина (схема, яка розділяє усю сукупність понять на понятійні зони);

– перерахування всіх понять кожної зони за певною змістовною ознакою;

– ідеографічна частина, тобто дескрипторна стаття (у нашому випадку це може бути пояснення, опис значення у вигляді коментаря і т. п.) [7].

Зважаючи на визначення тезаурусу та його структури, можна сказати, що представлення одиниць у формі тезаурусу та виконання вправ з оволодіння ними розширює число можливих точок доступу як до словникового складу мовної сторони тексту, так і до закодованої в тексті змістовної інформації. Під час виконання спеціальних вправ засвоює не тільки значення лексичної одиниці, але й її застосування, тобто має місце групування, виділення лексики, її семантизація, що ілюструє різні значення мовних засобів (об'єктивне, контекстуальне, прагматичне) для передачі різних типів інформації: власне інформативної та експресивної. У ході цього дотримується певна послідовність виконання вправ, що враховує, з одного боку, поступове наростання труднощів, а з іншого – функціональну значимість лексичних одиниць у тексті.

У вправах другого типу передбачається, зокрема, діяльність студентів з наступними лінгвістичними об'єктами:

– словами, що конкретизують відомості щодо теми, проблеми і т. д.;

– мовними одиницями, що виконують функцію образності та виразності у тексті (синонімами, антонімами, аналогами).

Подібні вправи, на відміну від «суто мовних» вправ, представляють організацію взаємопов'язаних дій, що потребують інтелектуальної активності. Крім того, до позитивної якості цих вправ можна віднести їх здатність до керування (тобто вони мають однозначні рішення, що забезпечують можливість досить жорсткого керування за їх виконанням).

Вищезазначені типи вправ дають можливість сформувати мовну та позамовну компетенцію з теми, що вивчається. Вони можуть бути використані вчителем вибірково, але виконання вправ двох описаних типів є обов'язковим.

III. Заключна стадія – особистісна «ідентифікація» – націлена на обговорення проблем, що випливають зі змісту вірша. Вправи типу «Role Play», «Follow-up Activities» та ін. збудовані навколо життєвих, реальних комунікативних ситуацій. Дуже важливо, щоб процес їх виконання відбувався в умовах поступового ускладнення комунікативних завдань [3].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Варто зазначити, що заняття з використанням моделі особистісно-орієнтованої діяльності учнів під час роботи з поетичним текстом демонструють зміну ролі вчителя: він починає виступати як «консультант», «координатор» [5, с. 25], просто учасник спілкування, тобто авторитарний стиль змінюється на атмосферу співпраці. Що стосується студентів, то вони з великим інтересом беруть участь у читанні та обговоренні віршованих текстів, про що свідчать їх усні та письмові висловлювання.

У процесі роботи з поетичним текстом згідно з моделлю особистісно-орієнтованої діяльності не тільки формується мовна компетенція за рахунок збільшення часу говоріння, зменшення кількості мовних помилок, розширення словникового запасу, але й відбувається оволодіння студентом умінням бачити, оцінювати та обговорювати свою власну діяльність з позиції інших членів колективу. Під час обговорення генеруються та відточуються ідеї, виникає відчуття партнерства та підтримки, відбувається взаємозбагачення, здобувається соціальний досвід.

Отже, робота з поетичним текстом на уроці іноземної мови є одним з ефективних засобів навчання, ознайомлення з культурою англомовних країн, а також джерелом збагачення мовного вокабуляра. Поетична творчість розвиває аналітичне і логічне мислення, тренує пам'ять, розширює кругозір студентів, і вчить сприймати навколишній світ по-іншому. І звичайно поглиблює знання як з іноземної, так і з рідної мови.

Сьогодні, на жаль, недостатньо часу відводиться на використання поетичного тексту на уроках іноземної мови. Тому, на нашу думку, необхідно більше уваги приділяти саме роботі з поетичними творами на уроці іноземної мови як одному з напрямів підвищення інтересу до оволодіння іноземною мовою та розвитку їх творчих здібностей. Робота з поезією – це завжди натхнення, емоції, особистий стиль та своє ставлення до твору, з яким працюєш.

Список використаних джерел

1. Лебединская Б. Я. От чтения к устной речи. Пособие по английскому языку. – М. : Высш. шк., 1992. – 176 с.
2. Ніколаєва С. Ю. Сучасна технологія навчання іншомовного матеріалу в середніх навчальних закладах. – К. : Ленвіт, 1999. – 191 с.
3. Войчишин О. Д. Навчання віршованого перекладу поетичних творів на уроках англійської мови // Іноземні мови. – 2000. – № 3. – С. 14–16.
4. Волощук С. Вірші на уроках англійської мови // English (Шк. світ) – 2005. – № 3. – С. 5–6.
5. Камаєва Т. П. и др. Поэзия на уроке иностранного языка : современные подходы к обучению чтению // Иностранные языки в школе. – 1996. – № 3. – С. 19–28.
6. Корчажкіна О. М. Учимося у Пушкіна // Иностранные языки в школе – 1999. – № 5. – С. 31–36.
7. Майстренко С. Заохочення творчості на уроках англійської мови // English – 2002. – № 8. – С. 1–2.
8. Маримонська Л. Applying skills to literature // English – 2001. – № 38. – С. 8–10.
9. Моргаленко Л. М. Давайте працювати і творити разом // English – 2001. – № 12. – С. 1–2.
10. Рачок Т. П. Работа над стихотворениями на уроках английского языка // Иностранные языки в школе – 1999. – № 2. – С. 15–18.
11. Тонова А. Поезія на уроках англійської мови // Іноземні мови в навчальних закладах – 2005. – № 3. – С. 59–61.
12. Філатова В. Вірші та наочні матеріали для учнів молодших класів // Англійська мова та література – 2004. – № 11. – С. 5–7.
13. Шуляк Т. Матеріали до уроку розвитку зв'язного мовлення на зразках англійської поезії // English – 2001. – № 1. – С. 5.
14. Invented Poetry : Level // English (Шк. світ) – 2003. – № 45. – С. 14–15.
15. Literary – Linked English Homework Sheets // English – 1999. – № 35. – С. 7–10.
16. Sirman T. Literacy // English – 2001. – № 31–32. – С. 2–4.
17. Style: Rhyme. The Poetry Place. Metaphors and Similes // English – Англійський язык – 2000. – № 2. – С. 4.
18. Sarganova T. Blessed Kingdom of Poetry : The United States of the World of Edward Esflin Cummings // English – 2001. – № 7. – С. 15–16.
19. Teaching Creative Writing // English – 2000. – № 25. – С. 12.
20. Telenkova S. Usage of Poetry as a Highly Motivated Method in Teaching English // English – 2001. – № 34. – С. 2.

О. О. Шеїна,

ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаєв, Україна

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОЭЗИИ НА ЗАНЯТИЯХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА
КАК ОДНОГО ИЗ ЭФФЕКТИВНЫХ СРЕДСТВ ИНТЕНСИФИКАЦИИ ОБУЧЕНИЯ

Статья посвящена проблеме использования поэзии на занятиях английского языка как одного из эффективных средств интенсификации обучения. Автор утверждает, что использование англоязычной поэзии является эффективным средством достижения таких основных целей обучения, как практическая, образовательная, развивающая и воспитательная, рассматривает целесообразность использования личностно-ориентированной модели при работе с поэтическим текстом, согласно которой читатель рассматривается как активный интерпретатор, активный партнер автора: он не только добывает информацию из текста стихотворения, но и вносит в текст свое собственное понимание.

Ключевые слова: поэтический текст; личностно-ориентированная модель; активный интерпретатор; интенсификация обучения.

O. Sheina,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

THE POETRY USAGE DURING ENGLISH CLASSES AS ONE OF EFFECTIVE
FACILITIES OF INTENSIFICATION OF TEACHING

The article is devoted to the problem of the poetry usage during English classes as one of effective facilities of intensification of teaching. The author asserts that the use of the English-language poetry is the effective means of achievement of such primary purposes of teaching as practical, developing and educating, examines expedience of the usage of the personality-oriented model during work with a poetic text, according to which a reader is examined as active interpreter, active partner of author: he not only obtains information from the text of poem but also brings in his own understanding in the text.

Key words: poetic text; personality-oriented model; active interpreter intensification of teaching.

Рецензенти: Мещанинов О. П., д-р. пед. наук, професор;

Гришкова Р. О., д-р. пед. наук, професор.